

Nederlanders met een vakantiewoning in Frankrijk – enkele familierechtelijke aspecten

15

1. Inleiding

Nog niet zo lang jaren geleden liet menig Nederlander zich verleiden tot de aankoop van een tweede woning in Frankrijk. Die hoogtijdagen zijn voorbij. De crisis heeft ervoor gezorgd dat het niet meer zo eenvoudig is geld te lenen voor de aankoop van een vakantiewoning. Toch blijft 'la douce France' trekken. Nederlanders die al een woning in Frankrijk hadden nemen de stap voorgoed te emigreren. Anderen blijven – op tijdelijke basis – volop van hun tweede stek genieten.

Het leven schrijdt voort en eindigt op een gegeven moment. En dan komt duidelijk naar voren wat het juridisch betekent om een woning in Frankrijk te hebben.

Wordt een nalatenschap afgewikkeld dan wordt eerst gekeken naar het toepasselijke huwelijksvermogensrecht. Pas daarna komt het erfrecht aan de orde. En wanneer de gevolgen van dat recht duidelijk zijn mag de fiscus zijn deel gaan opstrijken in de vorm van erfbelasting. Omdat we te maken hebben met een internationale situatie zal eerst het internationaal privaatrecht aan de orde komen alvorens op het interne recht in te gaan. Overigens zal een deel van het interne Franse erfrecht eveneens door de heer Van Lotriningen worden behandeld. In het artikel van de heer Van Lotriningen zal ook de Franse erfbelasting aan de orde komen.

In onderhavig artikel wordt voornamelijk aandacht besteed aan de meest voorkomende situatie, namelijk die van de inwoner van Nederland met een vakantiewoning in Frankrijk.

2. Huwelijksvermogensrecht

Om te kunnen bepalen welke goederen onderdeel uitmaken van de nalatenschap zal eerst moeten worden gekeken naar het toepasselijk huwelijksvermogensregime. Is er een huwelijksgoederengemeenschap die moet worden verdeeld? Zijn er huwelijksvoorwaarden opgemaakt? Als er geen huwelijksvoorwaarden zijn opgemaakt en de tweede woning is niet 50/50 aangekocht door de echtgenoten, welk huwelijksvermogensrecht van welk land is dan van toepassing?

2.1. Internationaal privaatrecht

In de verhouding Nederland – Frankrijk verkeren beide landen in de gelukkige omstandigheid dat zij een verdrag

hebben gesloten dat op 1 september 1992 in werking is getreden: Verdrag inzake het recht dat van toepassing is op het huwelijksvermogensregime van 14 maart 1978 (hierna te noemen: 'het Haags Huwelijksvermogensverdrag 1978'). Het verdrag is voor Nederland in werking getreden via de Wet conflictenrecht huwelijksvermogensregime. Het verdrag kreeg per 1 september 1992 directe werking voor Frankrijk.²

Dankzij het Haags Huwelijksvermogensverdrag 1978 hanteren Nederland en Frankrijk in principe dezelfde regels om te bepalen welk huwelijksvermogensrecht moet worden toegepast:

- een rechtskeuze gemaakt in overeenstemming met de bepalingen van het Haags Huwelijksvermogensverdrag 1978, wordt in beide landen gerespecteerd;
- is het huwelijk na 1 september 1992 gesloten en zijn er geen huwelijksvoorwaarden opgemaakt dan bepaalt art. 4 van het Haags huwelijksvermogensverdrag 1978 welk recht van toepassing zal zijn;
- ontbreken rechtskeuze en huwelijksvoorwaarden dan kan ingevolge art. 7 van het Haags huwelijksvermogensverdrag 1978 op enig moment een automatische wijziging van huwelijksvermogensrecht plaatsvinden omdat het echtpaar is verhuisd naar een ander land.

Met laatstgenoemde regel van automatische wijziging zal rekening moeten worden gehouden in de situatie dat een Nederlands echtpaar naar Frankrijk emigreert en daar meer dan tien jaar woont.

Nu het Haags Huwelijksvermogensverdrag 1978 onderdeel uitmaakt van de Nederlandse wetgeving en het in dit artikel met name gaat om de Franse, van Nederland afwijkende kijk op zaken, blijft een verdere bespreking van de systematiek van het Haags Huwelijksvermogensverdrag 1978 in dit artikel buiten beschouwing.

Voor de bepaling van het toepasselijk huwelijksvermogensregime ten aanzien van huwelijken voltrokken vóór 1 september 1992, gelden andere regels dan die in het Haags Huwelijksvermogensverdrag 1978. Naar Frans internationaal privaatrecht is dan veelal toepasselijk het interne huwelijksvermogensrecht van het land van eerste gewone verblijfplaats van het echtpaar.

Op het eerste gezicht zullen een Franse en een Nederlandse notaris met betrekking tot huwelijken gesloten

1. Mr. A.M. Vrengoor is estate planner, verbonden aan Heering Associates en Van Doorne N.V.

2. Pas later werden aanvullende bepalingen omtrent de toepassing van het verdrag van kracht (Wet van 28 oktober 1997, *Journal Officiel* 28 oktober 1997, p. 15686 en decreet no. 98-508 van 28 februari 1998, *Journal Officiel* 28 februari 1998, p. 9568).

vanaf 1 september 1992 tot hetzelfde resultaat komen wanneer zij worden geconfronteerd met de vraag welk huwelijksvermogensrecht van toepassing is in een situatie dat geen huwelijksvoorwaarden zijn gemaakt. Toch is dit niet altijd het geval. Bijvoorbeeld wanneer in het kader van art. 4 Haags Huwelijksvermogensverdrag 1978 wordt gekeken naar de eerste gewone verblijfplaats na het huwelijk. Op grond van de Nederlandse jurisprudentie wordt uitgegaan van een periode van ongeveer acht maanden als zijnde voldoende voor het verkrijgen van een eerste gewone verblijfplaats. De Franse jurisprudentie hanteert in dit kader veelal een termijn van ongeveer twee jaar, zij het dat in de literatuur wordt verdedigd dat er onder omstandigheden ook sprake zou kunnen zijn van een kortere termijn dan twee jaar.³ Hierdoor kan, ondanks de toepasselijkheid van het Haags Huwelijksvermogensverdrag 1978 tussen Nederland en Frankrijk, een niet eensluidend inzicht ontstaan omtrent het aan te wijzen huwelijksvermogensrecht.

2.2. *Frans intern huwelijksvermogensrecht*

Wettelijk stelsel

Bij gebreke van vóór het huwelijk opgemaakte huwelijksvoorwaarden zal het wettelijk stelsel van toepassing zijn: 'la communauté réduite aux acquêts' (art. 1401 e.v. CC (Code Civil)). Dit wettelijk stelsel werd in deze vorm op 1 februari 1966 ingevoerd.⁴ Het is een gemeenschap beperkt tot de aanwinsten ontstaan tijdens huwelijk. Van de gemeenschap zijn uitgesloten:

- de goederen en schulden die een echtgenoot op het moment van het aangaan van het huwelijk reeds bezat en hetgeen hiervoor in de plaats is gekomen;
- de tijdens huwelijk door schenking of vererving verkregen vermogensbestanddelen en hetgeen hiervoor in de plaats is gekomen.

De vruchten van de hiervoor bedoelde privévermogens vallen wel in de gemeenschap.

Er ontstaan derhalve drie vermogens: het gemeenschappelijk vermogen en de privévermogens van ieder der echtgenoten.

De schulden ontstaan tijdens het huwelijk zijn gemeenschappelijk. Niet alleen de goederen van de gemeenschap kunnen voor de betaling hiervan worden aangesproken maar ook de privégoederen van de echtgenoot die de schuld is aangegaan. Echter, wanneer de schuld (of borgstelling) is aangegaan door de ene echtgenoot zonder toestemming van de andere echtgenoot, kunnen uitsluitend de goederen en inkomsten van die ene echtgenoot

worden aangesproken en niet de gemeenschappelijke goederen.

Huwelijksvoorwaarden

Bij huwelijksvoorwaarden, vóór of tijdens huwelijk, kan van het wettelijk stelsel worden afgeweken.⁵ Zo kan bijvoorbeeld worden gekozen voor een algehele gemeenschap van goederen, vergelijkbaar met de Nederlandse wettelijke gemeenschap van goederen (art. 1526 CC). Veelal zal een dergelijke 'communauté universelle' worden aangevuld met een verblijvingsbeding ten behoeve van de langstlevende echtgenoot ('clause d'attribution intégrale de la communauté') (art. 1524 CC).

Ook worden in huwelijksvoorwaarden wel afspraken gemaakt over een ongelijke verdeling van de huwelijksgoederengemeenschap bij ontbinding van het huwelijk ('clause de partage inégal') (art. 1520 e.v. CC), of het recht van één van de echtgenoten om voorafgaand aan de verdeling van de gemeenschap bepaalde goederen of een bepaalde som geld tot zich te nemen al dan niet tegen inbreng van de waarde (art. 1511 e.v. CC).

Uiteraard is het eveneens mogelijk te kiezen voor volledige scheiding van vermogens ('séparation des patrimoines') (art. 1536 CC).

Wijziging van het huwelijksvermogensstelsel is mogelijk nadat het huwelijk twee jaar heeft geduurd (art. 1397 CC). Wordt staande huwelijk voor een bepaald regime gekozen dan zal wederom twee jaar moeten worden gewacht alvorens een nieuwe wijziging kan worden aangebracht. Wijziging van de huwelijksvoorwaarden is een omslachtige procedure. Deze procedure is per 1 januari 2007 weliswaar vereenvoudigd maar brengt nog steeds mee dat meerderjarige kinderen (persoonlijk) en crediteuren van het echtpaar (via een advertentie in een krant) op de hoogte moeten worden gesteld van de voorgenomen wijziging. Maakt één van hen bezwaar tegen de wijziging dan is homologatie door de rechter vereist. Homologatie door de rechter is in ieder geval nodig wanneer er minderjarige kinderen zijn. Ingeval homologatie noodzakelijk is zijn de gewijzigde huwelijksvoorwaarden pas van kracht wanneer de homologatieprocedure is afgerond (art. 1397 CC).

2.3. *Hoofdelijke aansprakelijkheid*

Ongeacht het van toepassing zijnde huwelijksvermogensregime zijn echtgenoten hoofdelijk aansprakelijk voor:

- de kosten van de huishouding;
- de kosten van de opvoeding van de kinderen;
- de schulden jegens de fiscus.

2.4. *Erkenning Nederlandse huwelijksvoorwaarden*

In de praktijk zullen we in de Nederlandse situatie veelal te maken hebben met twee Nederlanders, in Nederland gehuwd en in Nederland woonachtig. Zijn er geen huwe-

3. D. Boulanger, 'La vocation universelle de la Convention de La Haye du 14 mars 1978 sur la loi applicable aux régimes matrimoniaux et le critère de la résidence habituelle', *La Semaine Juridique*, 15 januari 2010, no. 1006.

4. Vóór 1 februari 1966 bestond het wettelijk stelsel uit een gemeenschap van roerende zaken en aanwinsten.

5. Huwelijksvoorwaarden moeten bij notariële akte worden opgemaakt, art. 1394 CC.

lijksvoorwaarden gemaakt dan zal Frankrijk de toepasselijkheid van de Nederlandse wettelijke gemeenschap van goederen erkennen ook wanneer de Franse woning op naam staat van een van de echtgenoten. Het effect van een in huwelijksvoorwaarden opgenomen beperkte gemeenschap van Franse woning wordt eveneens gerespecteerd. Immers, conform het Haags Huwelijksvermogensverdrag 1978 hebben de echtgenoten de vrijheid hun huwelijksgoederenstelsel te wijzigen.

Aandachtspunt bij de huwelijksvoorwaarden zijn de finaal verrekenbedingen. Heeft de man een vakantiewoning in Frankrijk en komt hij te overlijden dan zal de vrouw in het kader van de verrekening wel recht hebben op de helft van de waarde van die woning, maar niet op de woning zelf. De vakantiewoning valt in zijn geheel in de Franse nalatenschap van de man. De vordering van de vrouw valt in principe in de Nederlandse nalatenschap want is een vordering op een in Nederland woonachtige debiteur (de man). Weliswaar is de vordering ontstaan op grond van het huwelijksvermogensrecht maar vanwege het ontbreken van de goederenrechtelijke werking van het verrekenbeding zal de Franse fiscus mijns inziens geen rekening hoeven te houden met het drukkende effect van de vordering van de vrouw op de Franse nalatenschap van de man.

2.5. *Huwelijk van personen van gelijk geslacht*

Het homohuwelijk blijft de gemeederen bezighouden in Frankrijk. Nog in januari van dit jaar was in de Nederlandse pers te lezen dat het Franse Constitutionele Hof een huwelijk tussen twee lesbische vrouwen niet toestond omdat de wet dit verbiedt.⁶

In 2006 leek er enige duidelijkheid te komen ten aanzien van buiten Frankrijk gesloten homohuwelijken. De Franse Minister van Justitie antwoordde op vragen van Kamerlid Jean Louis Masson dat volgens de Franse wet de geldigheid van een huwelijk moet worden beoordeeld naar enerzijds de plaats waar het huwelijk is voltrokken en anderzijds het persoonlijk statuut van de toekomstige echtgenoten. Dit zou meebrengen dat een in Nederland gesloten homohuwelijk tussen twee Nederlanders in Frankrijk moet worden erkend wat betreft de geldigheid ervan maar een in Nederland gesloten homohuwelijk tussen twee Fransen of tussen een Nederlander en een Fransman in Frankrijk niet hoeft te worden erkend omdat de Franse wet niet toestaat dat iemand een huwelijk sluit met een persoon van gelijk geslacht.⁷ Zou het gaan om een in Nederland gesloten huwelijk van een Nederlander met een niet-Nederlander (niet zijnde een Fransman), dan is het afhankelijk van het nationale recht van de niet-Nederlander of het huwelijk in Frankrijk

kan worden erkend. Staat het betreffende nationale recht van de niet-Nederlander een homohuwelijk toe dan is er voor Frankrijk geen beletsel het huwelijk civielrechtelijk te erkennen.

Wordt de geldigheid van het huwelijk op grond van het bovenstaande erkend dan zal Frankrijk ook gevolg moeten geven aan de huwelijksvermogensrechtelijke consequenties. Met andere woorden, zijn twee Nederlandse mannen met elkaar getrouwd en één van hen heeft een woning in Frankrijk dan is vanaf het moment van huwelijksluiting de andere echtgenoot eveneens mede-eigenaar van de Franse woning.

Het in 2006 door de Franse minister ingenomen standpunt heeft echter nog geen weerslag gevonden in de civiele of fiscale Franse wetgeving.

3. PACS en geregistreerd partnerschap

3.1. PACS

De Pacte Civil de Solidarité is een onderhandse of authentieke overeenkomst aangegaan tussen twee personen die een gemeenschappelijke huishouding voeren (art. 515 e.v. CC). Ten aanzien van het gesloten hebben van de PACS leggen de partners een verklaring af, welke verklaring wordt geregistreerd bij de griffie van de rechtbank ('tribunal d'instance') van de Franse gemeente waarin men woont. Is een van de partners van Franse nationaliteit en woont men buiten Frankrijk dan staat de Franse wet toe dat de PACS-verklaring wordt geregistreerd bij de Franse consul.

Van het aangaan van de PACS wordt aantekening gemaakt op de geboorte-akte van iedere PACS-partner. Voor personen die niet de Franse nationaliteit hebben is een speciaal register in Parijs aangelegd.

De PACS staat ook open voor personen van gelijk geslacht. De PACS is een vorm van geregistreerd partnerschap. Beide PACS-partners moeten ongehuwd zijn en mogen ook niet reeds PACS-partner zijn. Daarnaast kan een PACS niet worden gesloten tussen bloed- en aanverwanten in de rechte lijn en tussen bloedverwanten tot en met de derde graad (art. 515-2 CC).

Door het aangaan van de PACS zijn beide partners aansprakelijk voor de kosten van de huishouding, ongeacht wie van de partners deze kosten heeft gemaakt.

Een PACS heeft geen goederenrechtelijke gevolgen tenzij bij het sluiten van de PACS andersluidende afspraken worden gemaakt.

In tegenstelling tot het Nederlands geregistreerd partnerschap is een PACS-partner niet automatisch erfgenaam. Sinds enkele jaren bestaat de enige bescherming van de langstlevende PACS-partner hierin dat hij/zij nog gedurende een jaar na het overlijden gratis in de laatst

6. Besluit van de Conseil Constitutionnel no 2010-92 QPC, 28 januari 2011: *Journal Officiel* 29 januari 2011.

7. Antwoord van de Minister van Justitie, gepubliceerd in het *Journal Officiel Sénat* van 09/03/2006 – p. 722.

bewoonde gezamenlijke woning mag wonen zonder hiervoor huur verschuldigd te zijn (art. 515-6 jo. art. 763 CC). Op de fiscale gevolgen van de PACS wordt in het artikel van de heer Van Lotringen, elders in dit blad, ingegaan.

3.2. *Erkenning PACS in Nederland*

Een in Frankrijk geldig gesloten PACS zal in Nederland kunnen worden erkend op grond van de Wet van 6 juli houdende regeling van het conflictenrecht met betrekking tot het geregistreerd partnerschap (Wet conflictenrecht geregistreerd partnerschap), die op 1 mei 2005 in werking is getreden.

Op grond van art. 6 en verder van de Wet conflictenrecht geregistreerd partnerschap zal het PACS-partnerschapsvermogensregime worden beheerst door het Franse recht.

Voorbeeld: twee Nederlanders die jarenlang in Frankrijk hebben gewoond en daar een PACS zijn aangegaan keren terug naar Nederland. De PACS wordt erkend als een geregistreerd partnerschap maar er ontstaat niet automatisch een gemeenschap van goederen zoals bij het Nederlandse geregistreerd partnerschap het geval is.

Op grond van art. 8 Wet conflictenrecht geregistreerd partnerschap hebben de PACS-partners de mogelijkheid een rechtskeuze uit te brengen voor Nederlands recht waardoor wel de wettelijke gemeenschap van goederen kan ontstaan.⁸

Het feit dat een PACS-partner in Nederland als een geregistreerd partner wordt gezien betekent dat de PACS-partner ook automatisch (mede-)erfgenaam kan zijn. Dit is het geval wanneer vanuit Nederlands internationaal privaatrechtelijk oogpunt het Nederlandse erfrecht van toepassing is. Voorbeeld: een Nederlander woonachtig in Frankrijk gaat een PACS aan met een Franse man. Daarna emigreert het paar naar Nederland. De Fransman komt te overlijden zonder een testament te hebben gemaakt. Woonde de Fransman korter dan vijf jaar in Nederland dan is op grond van het Nederlandse internationale privaatrecht het Franse erfrecht van toepassing en is de Nederlandse PACS-partner geen erfgenaam. Woonde de Fransman langer dan vijf jaar in Nederland dan is de Nederlandse PACS-partner vanuit Nederlands perspectief enig erfgenaam indien de Fransman geen afstammelingen naliet.

3.3. *Erkenning geregistreerd partnerschap in Frankrijk*

Voor de Nederlandse praktijk belangrijker is de vraag of een in Nederland gesloten geregistreerd partnerschap in

Frankrijk civiel en fiscaal wordt erkend. Voor het fiscale gedeelte verwijs ik naar het artikel van de heer Van Lotringen.

Is de status van het buiten Frankrijk gesloten homohuwelijk nog onzeker, de status van een buiten Frankrijk gesloten geregistreerd partnerschap is nu geregeld. Bij wet van 12 mei 2009 (Loi no. 2009-526) is een nieuw art. 515-7-1 aan de Code Civil toegevoegd waarin staat:

'Les conditions de formation et les effets d'un partenariat enregistré ainsi que les causes et les effets de sa dissolution sont soumis aux dispositions matérielles de l'Etat de L'autorité qui a procédé à son enregistrement.'

Hiermee is vastgelegd dat de gevolgen van een Nederlands geregistreerd partnerschap en de effecten van de ontbinding van zo'n partnerschap zijn onderworpen aan de regels van het Nederlandse recht.

Voorbeeld: twee Nederlanders die een Nederlands geregistreerd partnerschap zijn aangegaan verhuizen naar Frankrijk. Een van hen komt te overlijden. Men was destijds geen partnerschapsvoorwaarden aangegaan waardoor een wettelijke gemeenschap van goederen is ontstaan. De langstlevende is op grond hiervan eigenaar van de helft van het gemeenschappelijk vermogen.

Echter, de langstlevende is niet automatisch erfgenaam van het resterende vermogen. Vanuit Frans perspectief is immers het Franse erfrecht van toepassing en onder het Franse erfrecht doet de langstlevende partner als erfgenaam niet mee wanneer dit niet met zoveel woorden in een testament is geregeld.

4. *Erfrecht*

4.1. *Internationaal privaatrecht*

Volgens het Franse internationale privaatrecht vererven roerende zaken en vorderingen naar het erfrecht van het land van laatste woonplaats van de overledene. Onroerende zaken vererven conform het erfrecht van het land van ligging van de betreffende onroerende zaak.⁹

Bij het overlijden van een Nederlands ingezetene, eigenaar van een woning in Frankrijk, zal dan ook het Franse erfrecht van toepassing zijn op de vererving van die woning.

4.2. *Ab intestaat*

Is een persoon overleden zonder bij testament over zijn nalatenschap te hebben beschikt dan worden achtereen-

8. In het op 16 maart 2011 gepresenteerde voorstel van de Europese Commissie voor een Verordening van de Raad betreffende bevoegdheid, toepasselijk recht en erkenning en tenuitvoerlegging van beslissingen inzake geregistreerde partnerschappen (COM(2011)127), is deze rechtskeuzebevoegdheid niet langer toegestaan.

9. Het niet toepasselijk zijn van het Franse erfrecht op, bijvoorbeeld, Franse bankrekeningen betekent niet dat die Franse bankrekeningen niet onderworpen zijn aan de heffing van Franse erfbelasting. Voor de heffing van Frans successierecht wordt verwezen naar het artikel van de heer J.W. van Lotringen elders in dit blad.

volgens de navolgende groepen van personen tot de nalatenschap geroepen (art. 734 CC):

1. de kinderen of hun afstammelingen bij plaatsvervulling;
2. de vader, moeder, broers en zusters dan wel de afstammelingen van de broers en zusters bij plaatsvervulling; iedere ouder ontvangt een kwart en de broers en zusters de rest;
3. de (over-)grootouders;
4. bloedverwanten in de zijlijn, anders dan broers en zusters.

De aanwezigheid van een eerdere categorie sluit de volgende categorieën uit.

De langstlevende echtgenoot heeft de navolgende rechten:

1. als de langstlevende echtgenoot gezamenlijk kinderen heeft met de overledene dan mag hij/zij kiezen tussen ofwel het vruchtgebruik van de gehele nalatenschap dan wel de volle eigendom van een kwart van de nalatenschap;
2. laat de overledene uitsluitend kinderen na die geen kinderen zijn van de langstlevende echtgenoot dan ontvangt de langstlevende uitsluitend een kwart van de nalatenschap in volle eigendom;
3. laat de overledene geen kinderen na maar wel beide ouders dan krijgt de langstlevende de helft van de nalatenschap in volle eigendom; is nog slechts één ouder in leven dan erft de langstlevende drie kwart van de nalatenschap;
4. laat de overledene noch afstammelingen noch ouders na dan erft de langstlevende de gehele nalatenschap in volle eigendom (art. 757-2 CC).

4.3. *Legitieme rechten*

Sinds 1 januari 2007 hebben ouders niet langer legitieme rechten. Uitsluitend afstammelingen en de langstlevende echtgenoot hebben nog legitieme rechten.

Het beschikbare deel waarover de erflater vrijelijk kan beschikken is afhankelijk van het aantal kinderen dat hij nalaat. Dit beschikbare deel is:

- de helft, indien de erflater één kind nalaat;
- een derde, indien de erflater twee kinderen nalaat;
- een vierde, indien de erflater drie of meer kinderen nalaat.

De langstlevende echtgenoot heeft een legitieme portie ter grootte van een vierde van de nalatenschap in volle eigendom wanneer er geen descendente zijn.

Een andere, op 1 januari 2007 in het Franse erfrecht doorgevoerde wijziging brengt mee dat de legitieme portie niet langer bestaat uit een aanspraak in goederen maar een aanspraak in geld.

Voor de berekening van het beschikbare deel zal eerst de legitimaire massa moeten worden vastgesteld. Daarbij worden alle in het verleden door de erflater gedane giften meegenomen, ongeacht aan wie die giften zijn gedaan, en wel voor de waarde van de geschonken goederen ten tijde van overlijden van de erflater.

Erfgenamen, die ook volgens de wet erfgenamen zouden zijn en die de nalatenschap aanvaarden zijn verplicht de giften die de erflater hen tijdens zijn leven heeft gedaan, in te brengen in de nalatenschap. De erflater kan bij de gift of op een later tijdstip de erfgenaam van die verplichting ontslaan.

Eveneens per 1 januari 2007 is de mogelijkheid gecreëerd voor een legitimaris op voorhand afstand te doen van zijn legitieme rechten: 'la renonciation anticipée à l'action en réduction (RAAR)' (art. 929 e.v. CC). Voor zover mij bekend wordt de RAAR nog niet heel veel gebruikt in de praktijk. De procedure is aan strenge regels gebonden. De afstand vindt plaats bij een notariële akte, opgesteld door twee notarissen, waarvan er één dient te zijn aangevoerd door de Chambre départementale des notaires. De juridische consequenties voor de legitimaris van de afstand dienen in de akte te worden vermeld en uitsluitend de beide notarissen mogen (en moeten) bij de ondertekening aanwezig zijn. Afstand kan uitsluitend worden gedaan ten behoeve van bepaalde personen.

4.4. *Testamentair erfrecht*

De Franse wetgever heeft de testateur in art. 1094-1 Code Civil de navolgende mogelijkheden gegeven om voorzieningen ten behoeve van de langstlevende echtgenoot te treffen wanneer de erflater kinderen nalaat: de erflater kan de langstlevende echtgenoot:

- het vrij beschikbare deel in volle eigendom nalaten, of
- een kwart van de nalatenschap in volle eigendom en drie kwart in vruchtgebruik, of
- het vruchtgebruik van de gehele nalatenschap.

Veelal worden de drie mogelijkheden in het testament van de erflater genoemd zodat de langstlevende hieruit kan kiezen. Bedacht moet worden dat de Franse wet deze mogelijkheden uitsluitend geeft aan echtgenoten en niet aan ongehuwden of geregistreerd partners. Bij de vererving naar laatstgenoemden moet rekening gehouden worden met de legitieme rechten van kinderen die hun erfdeel vrij en onbelast uitbetaald dienen te krijgen.

4.5. *Het Nederlandse testament en het Franse erfrecht*

Uit het bovenstaande mag duidelijk zijn dat de gebruikelijke Nederlandse testamente bij de uitvoering in Frankrijk tot veel vraagtekens leiden. De wijze waarop de langstlevende in het Nederlandse erfrecht wordt beschermd is voor de Franse notaris onbegrijpelijk. Hij zal dan ook het liefst de Franse nalatenschap bestaande uit de Franse woning willen afwickelen conform de regels

die hem bekend zijn en die volgens het Franse internationale privaatrecht ook de enige juiste regels zijn: die van het Franse erfrecht.

Wanneer de Franse notaris en alle betrokken partijen meewerken is het met enige creativiteit soms toch nog mogelijk op grond van een Nederlandse wettelijke verdeling de langstlevende als enige de volle eigendom van de Franse woning te laten verkrijgen.

Praktischer is het met de dwingende regels van het Franse erfrecht rekening te houden en te proberen die te omzeilen, bijvoorbeeld door de Franse woning niet in privé te houden maar via een Société Civile Immobilière (SCI). Aandelen in een SCI zijn vanuit Frans perspectief geen onroerende zaken. Op de vererving daarvan is dan het erfrecht van het land van laatste woonplaats van de overledene van toepassing.

Wil men de Franse woning toch rechtstreeks in privé houden dan kan nog gedacht worden aan de navolgende alternatieven.

A. *Tontine in aankoopcontract*

De Franse woning wordt door partijen gezamenlijk aangekocht en in de aankoopakte is een tontine-clausule opgenomen. Door de tontine verblijft de gehele Franse woning bij de langstlevende. Mits ten tijde van het aangaan van de tontine de levensverwachtingen van beide partijen ongeveer gelijk waren, kunnen de kinderen deze verblijving niet aantasten met een beroep op hun legitieme. De verkrijging krachtens tontine is in principe onderworpen aan de heffing van Frans successierecht.

B. *Huwelijksvoorwaarden met verblijvensbeding*

Met gebruikmaking van art. 6 lid 4 van het Haags Huwelijksvermogensverdrag 1978 kan een Nederlands echtpaar bij huwelijksvoorwaarden een rechtskeuze maken voor Frans huwelijksvermogensrecht uitsluitend betrekking hebbende op de Franse woning. Deze huwelijksvoorwaarden behoeven geen voorafgaande goedkeuring van de Nederlandse rechter omdat het gaat om het maken van een (partiële) rechtskeuze (art. 8 Wet conflictenrecht huwelijksvermogensregime).¹⁰ Indien in dezelfde akte wordt gekozen voor de Franse algehele gemeenschap van goederen met verblijvensbeding zal de gehele woning bij overlijden van een echtgenoot krachtens huwelijksvermogensrecht verblijven bij de langstlevende.

Echter, wanneer er kinderen zijn uit eerdere relaties dan kunnen de rechten van die kinderen niet op deze wijze opzij worden gezet. Uitsluitend de gezamenlijke kinderen hebben de verblijving te dulden (art. 1527 CC).

Aangetekend wordt dat het over enige jaren misschien niet langer mogelijk is op grond van het Haags Huwelijksvermogensverdrag 1978 een partiële rechtskeuze uit te brengen met betrekking tot onroerende zaken. Het op 16 maart 2011 door de Europese Commissie gepresenteerde voorstel voor een verordening van de Raad betreffende de bevoegdheid, het toepasselijke recht, de erkenning en de tenuitvoerlegging van beslissingen op het gebied van huwelijksvermogensstelsels (COM(2011) 126), sluit de partiële rechtskeuze uit.

Echtparen die naar Frankrijk verhuizen kunnen ervoor kiezen hun gehele huwelijksgoederengemeenschap via huwelijksvoorwaarden te laten verblijven bij de langstlevende. Dit is voor Franse echtparen een gebruikelijke manier om de langstlevende verzorgd achter te laten.

4.6. *Overige aandachtspunten*

Vruchtgebruik

De Franse vruchtgebruikregels wijken af van de Nederlandse. De in Nederlandse testamenten zo gebruikelijk aan de vruchtgebruiker gegeven beschikkings- en interingsbevoegdheid is in Frankrijk onbekend. Vruchtgebruik in Frankrijk betekent dat de goederen in stand moeten worden gehouden en dat de vruchtgebruiker uitsluitend de goederen mag gebruiken en de vruchten daarvan mag genieten. Voor verkoop van een goed is de medewerking van de bloot-eigenaren vereist. De verkoopopbrengst zal onder de vruchtgebruiker en de bloot-eigenaren worden verdeeld naar rato van de waarde van het vruchtgebruik en de bloot-eigendom.

Rust het vruchtgebruik op geld dan mag de vruchtgebruiker dit geld gebruiken maar hij/zij zal de 'verbruikte' hoeveelheid aan de bloot-eigenaren dienen te vergoeden wanneer het vruchtgebruik eindigt.

Donation entre époux

Vaak regelen Franse echtparen de vererving van hun vermogen naar de langstlevende niet via een testament of huwelijksvoorwaarden met verblijvensbeding maar door middel van een donation entre époux. Dit is een onderhands document, waarvan de tekst veelal wordt aangereikt door de Franse notaris.

De gebruikelijke inhoud is dat de ene echtgenoot aan de andere echtgenoot onder opschortende voorwaarde van overleving zijn gehele nalatenschap schenkt. De langstlevende echtgenoot heeft dan de drie keuzemogelijkheden als genoemd in art. 1094-Code Civil (zie hierboven).

Omdat dit een standaard gebeuren is bestaat het risico dat een Franse notaris het Nederlandse echtpaar een donation entre époux laat tekenen die betrekking heeft op de gehele nalatenschap en niet uitsluitend op de Franse woning en/of de Franse inboedel. Het gevolg hiervan is dat het in Nederland gemaakte testament buiten spel wordt gezet, want in feite is over de gehele nalatenschap al bij voorbaat bij overeenkomst beschikt.

10. Evenals in Nederland kan in Frankrijk op grond van het Haags Huwelijksvermogensverdrag 1978 door de echtgenoten bij huwelijksvoorwaarden een rechtskeuze worden gemaakt zonder rechterlijke goedkeuring vooraf of achteraf.

Een donation entre époux kan bij testament worden herroepen maar dan zal dit wel specifiek in het testament moeten worden vermeld.

5. Conclusie

Het afwickelen van een nalatenschap is in Nederland al niet eenvoudig, in Frankrijk is het over het algemeen nog lastiger. De Franse regels wijken op veel punten af van de Nederlandse. Dit kan met name voor de langstlevende echtgenoot of partner zeer teleurstellend zijn. Echtgenoten van gelijk geslacht, geregistreerd partners en ongehuwd samenwonenden moeten in Frankrijk vaak andere of extra maatregelen nemen om te proberen de door hen gewenste vererving te realiseren. In 2009 presenteerde

de Europese Commissie een voorstel voor een erfrechtverordening¹¹ waarbij voor de vererving van de gehele nalatenschap wordt aangesloten bij het interne erfrecht van het land van laatste woonplaats van de erflater. Bij invoering van deze vordering is niet langer het Franse erfrecht van toepassing op de Franse woning van een Nederlands ingezetene maar kan de vererving geschieden conform het Nederlandse erfrecht. Dit zal de afwikkeling een stuk eenvoudiger maken. Totdat deze verordening is ingevoerd (mogelijk in 2014) zal met creativiteit gebruik moeten worden gemaakt van de nu bestaande mogelijkheden.

11. Nederlandse tekst COM(2009) 154; site [http://eur-lex-europa.eu/nll/index.htm](http://eur-lex.europa.eu/nll/index.htm) .